

PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA CZŁOWIEKA
W WARUNKACH POSTĘPU
BIOTECHNOMEDYCZNEGO

Rodzicom

ANETTA BRECZKO

PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA CZŁOWIEKA
W WARUNKACH POSTĘPU
BIOTECHNOMEDYCZNEGO

Temida2

Białystok 2011

© Copyright by Temida 2
Białystok 2011

Rada Programowa Wydawnictwa Temida 2:

Leonard Etel, Marian Grzybowski, Adam Jamróz, Dariusz Kijowski, Cezary Kosikowski, Adam Lityński, Emil Pływaczewski, Stanisław Prutis, Eugeniusz Ruśkowski, Walerian Sanetra, Halina Świączkowska, Bogdan Wierzbicki

Redaktor Naukowy wydawnictwa: Halina Świączkowska

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób (elektroniczny, mechaniczny), włącznie z fotokopiowaniem – bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN 978–83–89620–98–9

Recenzent:

Maria Szyszkowska

Opracowanie graficzne i typograficzne:

Katarzyna Frąckiewicz

Projekt okładki:

Jerzy Banasiuk

Redakcja techniczna:

Jerzy Banasiuk

Korekta:

Bogumiła Mancewicz

Wydawca: Temida 2

Przy współpracy i wsparciu finansowym
Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

Spis treści

Wykaz skrótów.....	11
Wstęp	15

CZĘŚĆ I

EWOLUCJA ROZUMIENIA PODMIOTOWOŚCI CZŁOWIEKA W KONTEKŚCIE POSTĘPU BIOTECHNOMEDYCZNEGO

ROZDZIAŁ I

IMPLIKACJE POSTĘPU BIOTECHNOMEDYCZNEGO I GŁÓWNE ŹRÓDŁA DYLEMATÓW BIOETYCZNYCH

1. Wybrane aspekty postępu biotechnomedycznego.....	21
1.1. Pojęcie postępu biotechnomedycznego w kontekście rozważań o postępie biotechnologicznym	21
1.2. Rozwój eksperymentów medycznych na organizmie ludzkim.....	25
1.3. Geneza i rozwój bioetyki	32
1.4. Kształtowanie się bioetyki, biojurysprudencji i bioprawa w Polsce	38
2. Dylematy bioetyczne	43
2.1. Pojęcie, przyczyny i rodzaje dylematów bioetycznych	43
2.2. Proces globalizacji i wielokulturowość a polityka życia.....	47
2.3. Różne sposoby rozumienia wartości jako fundament bioetycznych kontrowersji.....	51
2.4. Spór o granice badań naukowych w kontekście zasady odpowiedzialności	59
2.5. Różnorodność oczekiwań wobec regulacji prawnych.....	67
2.6. Ekonomizacja prawa a postępowanie biotechnomedyczne	72
2.7. Rola sędziów rozpatrujących sprawy bioetyczne	75

ROZDZIAŁ II
FILOZOFICZNOPRAWNE PODŁOŻE
PROBLEMATYKI PODMIOTOWOŚCI LUDZKIEJ

1. Spór o podmiotowość człowieka jako główne źródło dylematów bioetycznych	80
2. Monistyczne koncepcje podmiotowości człowieka.....	86
2.1. U źródeł monistycznych koncepcji podmiotowości człowieka.....	86
2.2. Personalizm chrześcijański.....	89
2.3. Przejawy monistycznego ujmowania człowieczeństwa w polskiej doktrynie	93
3. Dualistyczne koncepcje podmiotowości człowieka.....	94
3.1. Początki dualistycznego spojrzenia na podmiotowość człowieka.....	94
3.2. Istota i skutki kartezjańskiej koncepcji człowieka.....	98
3.3. <i>Homo noumenon</i> w teorii I. Kanta.....	100
3.4. Człowiek jako podmiot autonomiczny na gruncie utilitaryzmu, kontraktualizmu i deontologicznych teorii praw	102
3.5. Nurt empiryczno–racjonalistyczny	108
3.6. Spór o podmiot w filozofii współczesnej.....	115
4. Początek i kres podmiotowości moralnej człowieka	119
4.1. Problematyka początku ludzkiej egzystencji.....	119
4.2. Problematyka kresu ludzkiej egzystencji.....	133
5. Godność i autonomia jako cywilizacyjne determinanty człowieczeństwa	143
5.1. Godność człowieka a postęp biotechnomedyczny	143
5.2. Autonomia człowieka a postęp biotechnomedyczny	146
6. Podmiotowość prawna człowieka.....	151
6.1. Istota praw podmiotowych i rys historyczny podmiotowości prawnej ...	151
6.2. Podmiotowość prawna człowieka w prawoznawstwie i prawie polskim	161
6.3. Prawa człowieka a postęp biotechnomedyczny.....	166

CZĘŚĆ II
**PRAWNE I MORALNE ASPEKTY
INGERENCJI BIOTECHNOMEDYCZNYCH
W NATURĘ LUDZKIEJ PROKREACJI**

ROZDZIAŁ I
STATUS MORALNY I PRAWNY EMBRIONU LUDZKIEGO

1. Czy embrión ludzki jest człowiekiem?	175
2. Status embriónu ludzkiego we współczesnych regulacjach prawnych.....	183
2.1. Embrión w prawie międzynarodowym publicznym i prawie Unii Europejskiej.....	183
2.2. Embrión w prawodawstwie wybranych państw	185

ROZDZIAŁ II
PRAWNE ASPEKTY NARODZIN CZŁOWIEKA
W KONTEKŚCIE OCEN MORALNYCH

1. Prawo do aborcji <i>contra</i> zakaz aborcji – granice autonomii człowieka w sferze prokreacji	191
1.1. Podstawowa terminologia dotycząca aborcji.....	191
1.2. Rys historyczny aborcji	195
1.3. Aborcja w rozważaniach doktrynalnych i regulacjach prawnych	198
1.4. Stan prawny aborcji w Polsce w kontekście dyskusji prawoznawstwa...204	
2. Prawo wobec sztucznej prokreacji człowieka.....	209
2.1. Sztuczne zapłodnienie – wątpliwości moralne i prawne	209
2.2. Doktrynalne spory wokół metod sztucznej prokreacji w Polsce	216
2.3. Moralna i prawna problematyka macierzyństwa zastępczego.....	223
3. Problemy podmiotowości człowieka w świetle współczesnych ingerencji genetycznych.....	227
3.1. Moralne i prawne implikacje rozwoju genetyki	227
3.2. Eugeniczny charakter manipulacji genetycznych.....	230
3.3. Klasyczne ingerencje genetyczne: badania prenatalne i preimplantacyjna diagnostyka genetyczna.....	234

3.4. Testy genetyczne i ochrona informacji genetycznej.....	237
4. Klonowanie człowieka – najnowsze wyzwanie genetyki.....	239
4.1. Problematyka klonowania w świetle współczesnych standardów moralnych.....	239
4.2. Klonowanie reprodukcyjne z perspektywy prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej.....	247
4.3. Klonowanie terapeutyczne – oceny moralne i prawne	251

ROZDZIAŁ III
STATUS CZŁOWIEKA PRZED NARODZENIEM
W ORZECZNICTWIE SĄDOWYM

1. Sądy wobec problematyki aborcji.....	256
1.1. Prawo do aborcji w ujęciu Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych	256
1.2. Prawo do aborcji w orzecznictwie sądowym wybranych państw europejskich.....	263
1.3. Aborcja w świetle orzecznictwa polskiego.....	276
2. Problemy sztucznej prokreacji w orzecznictwie sądowym	281
3. Życie niechciane i życie niewarte życia w praktyce stosowania prawa	290
3.1. <i>Wrongful conception</i> , czyli o skutkach prawnych niechcianego poczęcia w przypadku niewłaściwej aborcji	290
3.2. <i>Wrongful life</i> i <i>wrongful birth</i> w orzecznictwie sądowym.....	293
3.3. Życie niechciane i życie niewarte życia w orzecznictwie sądów polskich	297

CZĘŚĆ III
PRAWNE I MORALNE ASPEKTY
INGERENCJI BIOTECHNOMEDYCZNYCH
W KOŃCOWEJ FAZIE ŻYCIA LUDZKIEGO

ROZDZIAŁ I
PRAWO DO GODNEJ ŚMIERCI
A WOLNOŚĆ DYSPONOWANIA ŻYCIEM

1. W kierunku legalizacji eutanazji.....	303
1.1. U źródeł praktyk eutanazyjnych	303
1.2. Eutanazja – podstawowe ustalenia terminologiczne	307
1.3. Współczesne uzasadnienia moralne zakazów bądź dopuszczalności eutanazji.....	313
1.4. Regulacje prawne i praktyka eutanazji w wybranych krajach.....	326
2. <i>Living will</i> , czyli o potrzebie instytucjonalizacji prawnej testamentu życia.....	333
3. Problem eutanazji i testamentów życia w Polsce	337

ROZDZIAŁ II
TRANSPLANTACJA *EX MORTUO* – DAR ŻYCIA
CZY SPOSÓB UTYLIZACJI ZWŁOK?

1. Aspekty aksjologiczne pobierania organów od zmarłego dawcy	348
1.1. Eksplikacja historyczna praktyk transplantacyjnych.....	348
1.2. Transplantacja współcześnie – podstawowe ustalenia terminologiczne	350
1.3. Rodzaje transplantacji.....	352
1.4. Wybrane religie wobec transplantacji.....	355
1.5. Współczesne problemy natury filozoficznej i prawnej związane z transplantacją	359
2. Prawne regulacje transplantacji	365
2.1. Transplantacja w prawie wybranych państw	365
2.2. Transplantacja <i>ex mortuo</i> w Polsce.....	369

ROZDZIAŁ III
SĄDY A GODNOŚĆ UMIERANIA
I PRAWO DO DYSPONOWANIA CIAŁEM PO ŚMIERCI

1. Prawo do godnej śmierci w orzecznictwie sądowym	375
1.1. Sądy a eutanazja i wspomagane samobójstwo	375
1.2. Sądy a uporczywa terapia (w kontekście zgody na leczenie i oświadczeń <i>pro futuro</i>)	383
1.3. Na granicy życia i śmierci – sądy a terapia noworodków z poważnymi wadami genetycznymi.....	394
1.4. Prawo do dysponowania ciałem po śmierci w praktyce.....	398
2. Prawo do godnej śmierci i dysponowania ciałem po śmierci w Polsce.....	403
Zakończenie	409
Bibliografia	418
Wykaz aktów prawnych.....	435
Wykaz ważniejszych orzeczeń.....	438
Podstawowe terminy medyczne.....	441